

4. Кроль Ю.Я. Інвестиційне проектування: проблеми, шляхи розв'язання / Ю.Я. Кроль. – Х. : Основа, 2000. – 224 с.
5. Пономаренко В.С. Економічні та соціальні аспекти управління інвестиційною діяльністю : монографія / В.С. Пономаренко, В.М. Гриньова, Н.М. Лисиця [та ін.]. – Харків : ХДЕУ, 2003. – 180 с.
6. Управление – это наука и искусство / А. Файоль, Г. Эмерсон, Ф. Тейлор [и др.]. – М. : Республика, 1992. – 352 с.
7. Фатхутдинов Р.А. Стратегический менеджмент: учебник / Р.А. Фатхутдинов. – [4-е изд., перераб. и доп.]. – М. : Дело, 2001. – 448 с.
8. Шевчук В.Я. Основи інвестиційної діяльності / В.Я. Шевчук, П.С. Рогожин. – К. : Генеза, 1997. – 384 с.
9. Ястремська О.М. Інвестиційна діяльність промислових підприємств: методологічні та методичні засади: монографія / О.М. Ястремська. – [2-ге вид.]. – Х. : ВД «ІНЖЕК», 2004. – 488 с.

УДК 338.1

Коткова Н.С.,
к.е.н., асистент кафедри прикладної економіки
Національний університет харчових технологій

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНОЮ АКТИВНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВ З ПОЗИЦІЇ ЇХ ЖИТТЄВОГО ЦИКЛУ

Постановка проблеми. Сучасний етап світогосподарського розвитку характеризується прискореними темпами науково-технічного прогресу та інтелектуалізацією основних факторів виробництва. Інтенсивне проведення досліджень та розробка на їх основі новітніх технологій, вихід з ними на світові ринки та розгортання міжнародної інтеграції в науково-виробничій сфері в рамках формуючої глобальної економіки, фактично вже стали стратегічною моделлю економічного зростання для провідних країн.

В сучасному світі відбувається надзвичайне зростання ролі науково-технологічного фактора в процесі економічного розвитку. Саме це стає підґрунтям для дослідження теоретичних основ та аналізу досягнення інноваційної активності підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Економічним проблемам інноваційного розвитку промисловості приділяється багато уваги у працях зарубіжних та вітчизняних вчених-економістів: О. Бутнік-Сіверського, В. Зянько, П. Завлина, А. Гальчинського, В. Гейця, С. Глазьева, І. Макаренка, А. Чухна, Й. Шумпетера, І. Федулової, Л. Федулової та інших.

В дослідженнях науковців розкриті теоретичні і практичні аспекти інноваційних перетворень підприємств, теоретико-методологічні засади формування державної інноваційної політики, управління інноваційними процесами, що пов'язані з технологічним розвитком промисловості тощо.

Проте ще не достатньо досліджені питання, що стосуються становлення та розвитку системи управління інноваційною активністю підприємств з позиції їх життєвого циклу.

Постановка завдання. Мета статті – дослідження процесу формування системи управління інноваційною активністю підприємств з позиції їх життєвого циклу.

Виклад основного матеріалу дослідження. В умовах ринкової економіки, підприємство (господарський суб'єкт) є відкритою системою, регулювання та координація діяльності всіх його підрозділів і служб здійснюється на основі управління – керуючої системи організації. Завдяки управлінню, взаємозалежність між всіма структурними підрозділами підприємства набуває позитивно синергічного характеру, коли успіх одного сприяє успішній діяльності всіх інших, посилюючи позитивний результат діяльності організації в цілому.

Становлення менеджменту інноваційної активності підприємства — це процес, спрямований на досягнення цілей створення і розвитку економіки підприємства шляхом суворого впорядкування інноваційних процесів трансформації вихідних ресурсів у кінцеві результати. Незважаючи на наявність специфічних умов діяльності, слід зазначити, що досягнення інноваційної активності підприємства пов'язано з природою управлінського процесу, складом основних завдань і функцій менеджменту, які залишаються класичними. Забезпечення підприємницького успіху на основі інноваційної активності слід здійснювати поступово залучаючи основні функції менеджменту: строго формувати мету і

завдання розвитку, планувати всі сторони своєї діяльності, організовувати скоординовану роботу всіх служб і виконавців, забезпечувати належний облік і аналіз витрат і результатів роботи, здійснювати систематичний контроль і регулювання ходу виконання інноваційних проєктів.

Для забезпечення перерахованих функцій, щодо досягнення інноваційної активності підприємством, слід використовувати відповідні інструменти менеджменту, включаючи різні прийоми підготовки і реалізації управлінських рішень, встановлення раціональних комунікацій, делегування завдань і відповідальності, побудови системи мотивації ефективної праці всіх співробітників. Керування досягненням інноваційної активності підприємства, формально регламентується системою нормативних обов'язкових для всіх співробітників документів. До основних з них відносяться статут підприємства з інноваційною активністю, положення про служби і підрозділи, посадові інструкції. Конкретний зміст досягнення системою менеджменту інноваційної активності підприємства може залежати від трьох основних факторів: фази розвитку; його типу, що визначає стратегію поведінки на ринку; характеру обраної системи прийняття рішень.

Інноваційна активність підприємства, з позиції процесу його досягнення, складається з ключових понять, до яких входять: „підприємство” як самостійний суб'єкт господарювання, який, як зауважують О. Бутнік-Сіверський та А. Красовська, під впливом трансформаційних перетворень за участю інтелектуального капіталу, формується нова виробнича система нового покоління [2, с. 32-33]; „інноваційна діяльність”, яка характеризується впровадженням інновацій, здійсненням інноваційного процесу, де поєднуються інвестиції та інновації з метою виробництва інноваційної продукції; „інноваційно-активне підприємство” за ознакою динамічного інноваційного розвитку на основі реалізації інноваційної стратегії з урахуванням впровадження об'єктів права інтелектуальної власності і на цій платформі втілення наукових досліджень і розробок, інноваційних та інформаційно-комунікаційних технологій.

Саме інформаційно-комунікаційні технології, зазначають В. Геєць та В. Семиноженко, охопили більшість сфер людської діяльності з включенням більшості людей в процес діяльності з формуванням та використанням нових знань, з масовим використанням можливостей культурного та духовного збагачення глобалізованого світу, що несе в собі можливість нагромадження та обміну новими знаннями як науково-технічного, так і гуманітарного змісту [4, с. 8].

Одночасно Л. Гохберг та І. Кузнецова йдуть далі, розуміючи інноваційно-активні підприємства як підприємства, які здійснюють: виконання досліджень та розробок; придбання патентних та безпатентних ліцензій; програмних засобів; маркетингові дослідження; виробничі проєктно-конструкторські роботи; технологічну підготовку виробництва; пробні виробництва та дослідження; навчання та підготовку персоналу; придбання машин та обладнання для впровадження інновацій [5, с.3].

Н. Аніонов, А. Бабков вважають інноваційно-активними ті організації, в яких здійснюється розробка, апробація та впровадження нових підходів та рішень в області технологій та технологічних процесів для випуску та впровадження на ринок нових або удосконалених товарів та послуг [1, с.21].

Узагальнюючи, автором пропонується ввести в статистику України та з урахуванням вимог Закону України «Про інноваційну діяльність» таке визначення як „інноваційно-активні підприємства” – це підприємства (організації), що здійснюють розробку і впровадження нових чи удосконалених інноваційних продуктів, технологічних процесів, здійснюють реалізацію інноваційної продукції та інші результати інноваційної діяльності.

Приналежність підприємства до категорії „інноваційно-активних”, на думку автора дослідження, слід пов'язувати з характером робіт та послуг, складом інноваційної продукції, що реалізується, а також зі спрямованістю використовуваних матеріальних та трудових ресурсів.

Зазначимо, у практиці господарювання поряд з категорією “управління” застосовується категорія “менеджмент”. Останній термін є дещо вузким за перший. Менеджмент охоплює систему специфічних функцій підприємства (організації), виконання яких покладено на персонал, котрий за допомогою певних методів зобов'язаний забезпечити ефективність діяльності та успішне пристосування підприємства до існуючих умов ринкової економіки. Менеджмент орієнтований на забезпечення безпосереднього і органічного зв'язку підприємства із зовнішнім ринковим середовищем [6, с.192]. На його основі вирішуються такі питання, як надходження на підприємство ресурсів (інформації, працівників, капіталу, технологій, матеріалів тощо) та одержання економічних результатів (у вигляді готової продукції, прибутку, частки ринку і т. ін.). Використанням категорії “менеджмент” ніби підкреслюється маркетингова спрямованість персоналу управління підприємством. Особливої уваги тут слід надати дослідженню процесу формування системи управління інноваційною активністю підприємств з позиції їх життєвого циклу, що з огляду на специфічний характер виникнення і поширення інновацій, залежать значною мірою від тієї фази життєвого циклу, на якій підприємство знаходиться у конкретний момент часу.

На ранніх фазах життєвого циклу формування системи менеджменту досягнення інноваційної активності підприємства носить у більшій мірі неформальний характер, управлінські функції суворо не позначені і не закріплені за співробітниками, використовується переважно авторитарний стиль керівництва, як залишки попереднього стилю управління. По мірі розвитку інноваційної активності

підприємств створюються функціональні служби, які спеціалізуються на окремих функціях керування (планування, облік витрат, фінанси), і штабні органи (маркетингу і збуту, науково-технічна рада і т.п.). Зміст структури управління досягнення інноваційної активності підприємства багато в чому буде залежати від системи прийняття управлінських рішень: директивної (авторитарної) або колегіальної. Реалізація систем прийняття рішень за пропозицією автора цієї роботи, наведена в таблиці 1.

Незважаючи на наявність визначених переваг і недоліків у досягненні інноваційної активності підприємств з високою загальною культурою діяльності, значним інтелектуальним потенціалом всі частіше буде використовуватись колегіальна форма ухвалення рішень. Цей тип особливо відповідає ризикованому характеру, складності і невизначеності інноваційного підприємництва та є творчим, цілеспрямованим.

Таблиця 1

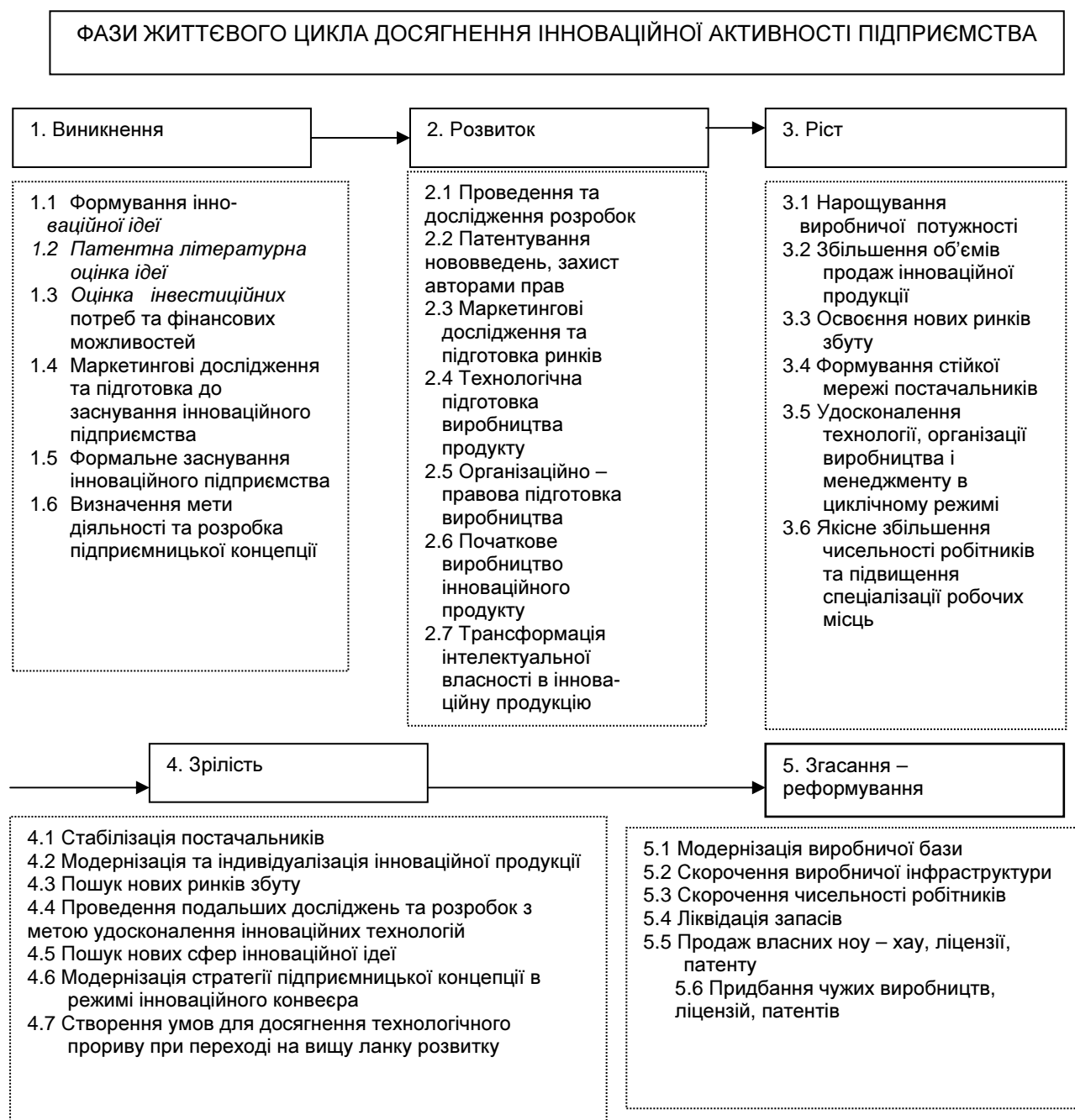
Характеристика систем прийняття рішень при формуванні менеджменту інноваційної активності підприємства

Тип системи	Різновид	Переваги	Недоліки
Авторитарний	Керівник – власник інноваційно-активного підприємства, який є виконуючим директором. Керівник – засновник фірми.	Висока ступінь персональної відповідальності керівника. Короткі строки прийняття рішень. Економна структура управління.	Обмежена можливість обліку всієї кількості факторів. Висока ймовірність помилкових рішень. Низька мотивація діяльності співробітників. Складність створення корпоративної атмосфери. Зниження творчої активності співробітників.
Колегіальний	Колегіального старшинства – право вирішального голосу при рівній кількості голосів за керівником.	Можливість обліку багатьох факторів та поглядів.	Ускладнення процедури прийняття рішень.
	Колегіальної згоди – рішення приймаються за принципом більшості.	Можливість проявлення творчої індивідуальності та професійного рівня співробітників.	Значні затрати часу підготовки та реалізації рішень.
	Касаційна колегіальність – рішення приймаються тільки при загальній згоді	Колегіальна відповідальність за результати діяльності; Більш високий ступінь мотивації праці співробітників; Більш повне використання “людського капіталу”.	Небезпека виникнення розбіжностей та психологічної напруги. Більш високі витрати на управління. Зниження персональної відповідальності за рішення, що приймаються.

Джерело: удосконалено автором на основі [2; 3; 7]

Кожне інноваційне підприємство в своєму шляху розвитку проходить різні стадії господарської й інноваційної діяльності. Інноваційне підприємство відрізняється від інноваційно-активного лише динамікою досягнення інноваційної активності діяльності, прискореним вирішенням стратегічних інноваційних завдань на основі впровадження активної інноваційної політики підприємства. Період часу між граничними точками виникнення і припинення діяльності інноваційної активності підприємства прийнято називати його *життєвим циклом*. Незважаючи на велику різноманітність форм і видів інноваційних підприємств, визначені фази в їхньому життєвому циклі є досить загальними і включають *фази виникнення, розвитку, росту, зрілості і загасання*. Для досягнення інноваційної активності характерна циклічна повторюваність цих фаз, яка пов'язана щоразу з освоєнням інновацій. Для кожної фази господарського життя досягнення інноваційної активності підприємства характерні визначені організаційно-економічні умови, що виражаються в типових формах фінансування, характері обраної галузі, цінній політиці, поведінки на ринках, організаційній структурі, масштабах діяльності, глибині спеціалізації тощо. Тому для досягнення інноваційної активності важливо ідентифікувати фазу розвитку, визначити найбільш адекватні форми господарювання в кожному періоді життєвого циклу підприємства. За пропозицією автора цієї роботи, склад фаз життєвого циклу досягнення інноваційної активності підприємства і основних заходів для динаміки забезпечення його інноваційної активності представлено на рисунку 1.

Динаміка економічних результатів досягнення інноваційної активності підприємства в межах технологічного укладу на різних фазах його розвитку представлена S-кривими, зображеними на рис. 2.

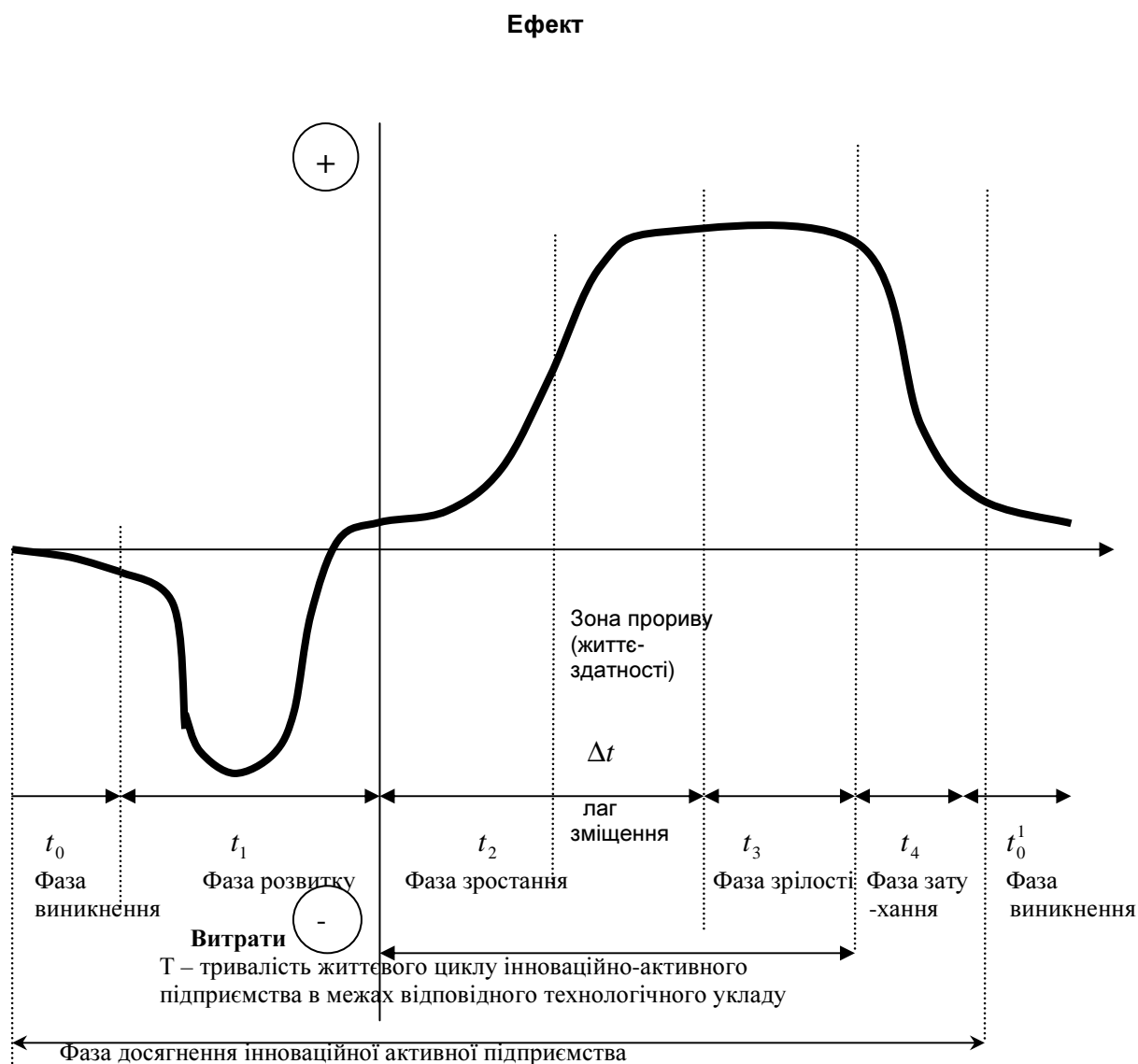

Рис. 1. Основні заходи для забезпечення динаміки досягнення інноваційної активності підприємства на різних фазах його життєвого циклу

Джерело: [8]

Перша фаза виникнення представляє собою концептуальну стадію розвитку інноваційного підприємства, на якій майбутній засновник оцінює інноваційну ідею, знаходить для неї потенційну нішу на ринку і вивчає можливості її комерційного використання [3].

При концептуальному проробленні інноваційної ідеї підприємець визначає можливі масштаби діяльності відповідно до можливостей і очікуваного попиту, вибирає організаційно-правову форму досягнення інноваційної активності підприємства, підготовлює засновницьку документацію й оформляє державну реєстрацію; фінансування діяльності на цій стадії здійснюється звичайно за рахунок власних коштів підприємства. Кредити банків або засоби сторонніх інвесторів на цій фазі одержати вкрай важко. Перша фаза повинна переконливо довести життєздатність інноваційної ідеї і визначити фактори її комерційного успіху.

Рис. 2. Економічні результати досягнення інноваційної активності підприємства по фазах його життєвого циклу

Джерело: власна розробка автора

Фаза розвитку припускає первинне досягнення активної інноваційної діяльності формальної організації, пов'язану з проведенням додаткових НДДКР, виготовленням і випробуванням дослідних зразків продукції, розробкою технічної і технологічної документації, організаційним проробленням інноваційного проекту, закупівлею, монтажем і налагодженням виробничого устаткування і початком виробничої діяльності. На цій фазі здійснюється трансформація інтелектуальної власності в інноваційну продукцію. Це найбільш капіталоемна фаза, що вимагає зовнішніх інвестицій. Реальними джерелами інвестицій на цій стадії поряд із власними засобами засновників виступають кредити банків і венчурний капітал. Можливими джерелами фінансування досягнення інноваційної активності підприємства виступають інвестиційні компанії й інші організації, зацікавлені в якнайшвидшому освоєнні інновацій у часі.

Для фази росту характерне розширення масштабів досягнення інноваційної активності за рахунок нарощування виробництва й обсягу продажів інноваційної продукції, пошуку і освоєння нових ринків збуту, пошуку нових організаційних рішень і удосконалювання менеджменту. Розширення масштабів діяльності викликає постійну недостачу власних оборотних коштів (у тому числі, і грошових) для створення необхідних запасів. Оскільки до цього часу інноваційне підприємство, що успішно розвивається, здобуває позитивний імідж і авторитет у фінансових колах, джерелами фінансування стають стійкі кредити банків. Можливим джерелом інвестицій на цій фазі розвитку досягнення інноваційної активності підприємства може стати його акціонування або засоби, які мобілізовані шляхом емісії його цінних паперів.

Фази зрілості досягнення інноваційної активності підприємства досягаються в умовах, коли його основні ринки втрачають перспективу подальшого розширення. Для зниження витрат і максимізації прибутку таке підприємство прагне до вдосконалювання організації та технології діяльності, підвищення ефективності менеджменту. Головною задачею і турботою досягнення інноваційної активності підприємства на цій фазі стає пошук нових інноваційних ідей, модернізація інноваційної продукції, його модифікація для специфічних умов або вимог нових ринків (наприклад, виконання, різноманітність дизайну, врахування індивідуальних вимог і т.п.).

Потреба в інвестиціях, пов'язаних з НДДКР, випробовуваннями нових інноваційних продуктів, збільшується. В галузі фінансування на цій стадії прийнятною формою виступають також і кредитні засоби банків. Можуть використовуватися для фінансування цільових інноваційних проектів засоби центрального або регіонального бюджетів або пільгові кредити з засобів спеціальних фондів інвестиційної підтримки малого підприємництва.

Фаза росту та фаза зрілості в умовах досягнення інноваційної активності підприємства разом характеризують фазу інноваційно-активної діяльності, яка може мати ознаки інноваційного конвеєра або циклічного оновлення інноваційної продукції, що забезпечує життєздатність інноваційного підприємства, досягнення нового рівня відповідного ступеня відновлення, яке відображене в таблиці словацьких винахідників (таблиця 2) [3, с.66-67].

Саме на межі цих фаз утворюється лаг зміщення (життєздатності) Δt , який характеризує умови досягнення технологічного прориву при переході на вищу ланку розвитку (зона прориву).

Таблиця 2

Ступені оновлення виробництва

Ступені оновлення	Характер оновлення	Характеристика окремих ступенів оновлення виробництва	Виробничі фактори							Виконавці окремих ступенів оновлення	
			В	С	К	О	Т	П	І		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
0	Просте оновлення	Регенеративні зміни як процес розвитку нульового ступеня мають на меті, насамперед, попередити розлад виробничого механізму і забезпечити просте відновлення його елементів і зв'язків між ними				+					Підрозділи оперативного управління виробництвом, ремонту і контролю
1	Зміни кількості	Кількісні зміни, наприклад, збільшення виробничої потужності, чисельності працюючих та інших елементів виробництва, враховуючи екстенсивний технічний розвиток, тобто розширене впровадження інновацій			+	+					Відділи капітального будівництва, матеріально-технічного постачання, виробничий відділ, відділ кадрів
2	Зміна структури	Нові комбінації, зміни в структурних зв'язках між елементами системи, покращення взаємодії між якісно незмінними елементами виробничого організму. Інакше – другий ступінь оновлення характеризується як процес внутрішньої адаптації			+	+			+		Відділи техніко-організаційної підготовки виробництва і наукової організації праці
3	Зміна якості	Прості зміни якості окремих елементів. При цьому не міняється суть виробу, а тільки його окремі функції, наприклад, естетична, захисна. Уявляються якісні зміни, пристосування елементів один до одного	+		+	+					Підрозділи технічного розвитку і проектні бюро

Продовження табл. 2

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
4	Новий варіант	Якісна зміна будь-якої істотної властивості фактору, наприклад, зміна швидкості метало оброблювального станка. Мається на увазі будь-який варіант виробу.	+	+	+	+					Проектні організації і підрозділи
5	Нове покоління	Якісні зміни всіх основних функцій фактору, але при цьому початкова суть не змінюється. Нове покоління, наприклад, легкового автомобіля чи нового виробу.	+	+	+	+				+	Науково-дослідні інститути, проектні організації, підрозділи, фірми
6	Новий вид	Якісно нова, принципова зміна фактору, хоча першочерговий принцип збережений. Наприклад, принципово новим виробом є без човниковий ткацький станок, в якому принцип тканини як переплетення основи залишається незмінним.	+	+	+	+			+	+	Науково-дослідні інститути фундаментального і прикладного характеру
7	Новий рід	Принципові, революційні кардинальні зміни виробництва. Виникає новий рід виробів і виробництва. Прикладом може послужити агрегат для виготовлення нетканих матеріалів.	+	+	+	+	+	+	+	+	Науково-дослідні організації фундаментального характеру чи міжнародні інститути

Примітка: В – виріб; С – станки машини; К – кваліфікація кадрів; О – організація; Т – технологія; П – предмети праці; І – інші фактори, наприклад, умови праці.

Джерело: складено автором за матеріалами [2-6; 8]

Факторами цього прориву виступають: модернізація та індивідуалізація інноваційної продукції; пошук нових ринків збуту; проведення подальших досліджень та розробок з метою удосконалення інноваційних технологій; пошук нових сфер інноваційної ідеї; модернізація стратегії підприємницької концепції в режимі інноваційного конвеєра.

Фаза згасання не є органічним наслідком зрілості або завершення досягнення інноваційної активності підприємства. Вона може наступити для інноваційно-активного підприємства у будь-який момент часу після його виникнення під впливом несприятливих зовнішніх або внутрішніх факторів і виникаючої кризової ситуації. Головним симптомом згасання інноваційної активності підприємства, що не є логічним в умовах інноваційного конвеєра, але якщо це стає, то є зниження його платоспроможності й обмеження можливості реалізації інноваційної продукції. Кардинальним способом виходу з кризової ситуації є реформування підприємства на основі планомірно здійснюваної санації його діяльності. При наявності значних активів інноваційного підприємства, що знаходиться в стані згасання, воно може розраховувати на одержання заставного кредиту банків. Іншими джерелами фінансування санаційних заходів на цій фазі можуть стати засоби від реалізації активів інноваційного підприємства, включаючи і його нематеріальні активи.

Об'єктивне визначення фаз життєвого циклу досягнення інноваційної активності підприємства у кожний з періодів його діяльності сприяє правильному вибору інноваційної стратегії його розвитку, побудові відповідного менеджменту і грамотному використанню фінансових важелів в умовах тривалості життєвого циклу досягнення інноваційної активності підприємства в межах відповідного технологічного циклу.

Висновки з даного дослідження. Під час кризи скорочення промислового виробництва призводить до зменшення грошової маси в обігу, що робить дефіцитними кредитні ресурси. Тому для прогнозування потреби в інноваціях необхідно чітко визначити, на якій стадії життєвого циклу знаходиться країна, яку фазу вона проходить. Необхідно також враховувати конкретний ринок продукції підприємств. Так, для виробів високого ступеню обробки макроекономічні показники кон'юнктури ринку більш впливові, ніж для продукції сировинного ринку. В залежності від характеру товарів також спостерігається розбіжність у видах конкуренції (цінова та нецінова) і каналах просування товарів на ринок. Навіть великі підприємства, які можуть впливати на ціну та пропозицію товару на ринку, не можуть гарантувати попит на свою продукцію. Тому вони теж повинні враховувати ринкові фактори успіху своєї продукції. Для досягнення інноваційної активності характерна циклічна

повторюваність фаз, яка пов'язана щоразу з освоєнням інновацій. Період часу між граничними точками виникнення і припинення діяльності інноваційної активності підприємства прийнято називати його *життєвим циклом* і включають фази виникнення, розвитку, росту, зрілості і загасання. Для досягнення інноваційної активності важливо ідентифікувати фазу розвитку, визначити найбільш адекватні форми господарювання в кожному періоді життєвого циклу підприємства.

Література

1. Аниконов Н.Б. Інновації в системі економічного розвитку / Н.Б. Аниконов, А.Г. Бабков // Інновації. – 2004. – № 5. – С. 10-21.
2. Бутнік-Сіверський О. Теоретичні засади інтелектуальної інноваційної діяльності на підприємстві / О. Бутнік-Сіверський, А. Красовська // Економіка України. – 2004. – № 12. – С. 31-37.
3. Василенко В.О. Інноваційний менеджмент : навч. посіб. для студ. вищих навч. закл. / В.О. Василенко, В.Г. Шматько. – К. : ЦУЛ, 2003. – 439 с.
4. Геєць В.М. Інноваційні перспективи України / В.М. Геєць, В.П. Семиноженко. – Харків: Константа, 2006. – 272 с.
5. Гохберг Л.М. Економічний рост без інновацій? / Л.М. Гохберг, І.А. Кузнецова // Економіка и жизнь. – 2000. – № 46. – С. 3-6.
6. Зянько В.В. Інноваційне підприємництво: сутність, механізми і форми розвитку: монографія / В.В. Зянько. – Вінниця : УНІВЕРСУМ-Вінниця, 2008. – 397 с.
7. Онікієнко В.В. Інноваційна парадигма соціально-економічного розвитку України / В.В. Онікієнко, Л.М. Ємельяненко, І.В. Терон. – К. : РВПС НАН України, 2006. – 480 с.
8. Стратегія економічного і соціального розвитку України (2004-2015 роки). Шляхом європейської інтеграції // Економіст. – Травень 2004. – № 5. – С. 29-48.

УДК 005.336.1:339.371 (477)

Колос І. В.,
аспірант¹

*Донецький національний університет економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського*

СУТНІСНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОСНОВНИХ КРИТЕРІЇВ ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ РОЗДРІБНИХ ТОРГОВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Процеси трансформації економічної системи України вимагають від керівництва торговельних підприємств формування чітких і прозорих критеріїв й показників ефективності їх діяльності, оскільки на їх основі приймаються найбільш значущі управлінські рішення. Це потребує ретельного моніторингу внутрішнього та зовнішнього середовища функціонування підприємства; взаємин з контактними аудиторіями тощо, для формування найбільш адаптованої збалансованої системи показників діяльності підприємства з формування стратегічних цілей сталого розвитку.

Кардинальна зміна основних пріоритетів і методів діяльності, підвищення ролі інноваційного й сталого розвитку, стан перманентної економічної кризи, зростання конкуренції, підвищення вимог до якості продукції, зростання значущості творчого підходу до управління торговельними підприємствами України обумовлюють перехід від класичних підходів з оцінки ефективності до більш адаптованих сучасним умовам господарювання зі зміною відповідних їй критеріїв.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розробкою проблеми формування оптимальної системи критеріїв ефективності функціонування торговельних підприємств займається велика кількість провідних світових вчених-економістів: О.М. Азарян, І. Ансофф, О.О. Бакунов, Б.В. Гринів, А.О. Єсютін, Р. Каплан, Л.О. Козерод, І.І. Мазурова, В.А. Распопова, А.А. Садеков, М. Туленков та інші. Зокрема, Л.О. Козерод [5] у своїх працях висвітлює першочергову необхідність розмежування критеріїв і показників ефективності функціонування торговельних підприємств; А.О. Єсютін [4] пропонує в якості узагальнюючого показника ефективності функціонування роздрібних торговельних мереж використовувати «ефект масштабу». О.М. Азарян [1] та І.І. Мазурова [2] висвітлюють

¹ Науковий керівник: Бакунов О. О. – к.е.н., професор